

Ringvirkningsanalyse av reiselivet på Sørlandskysten

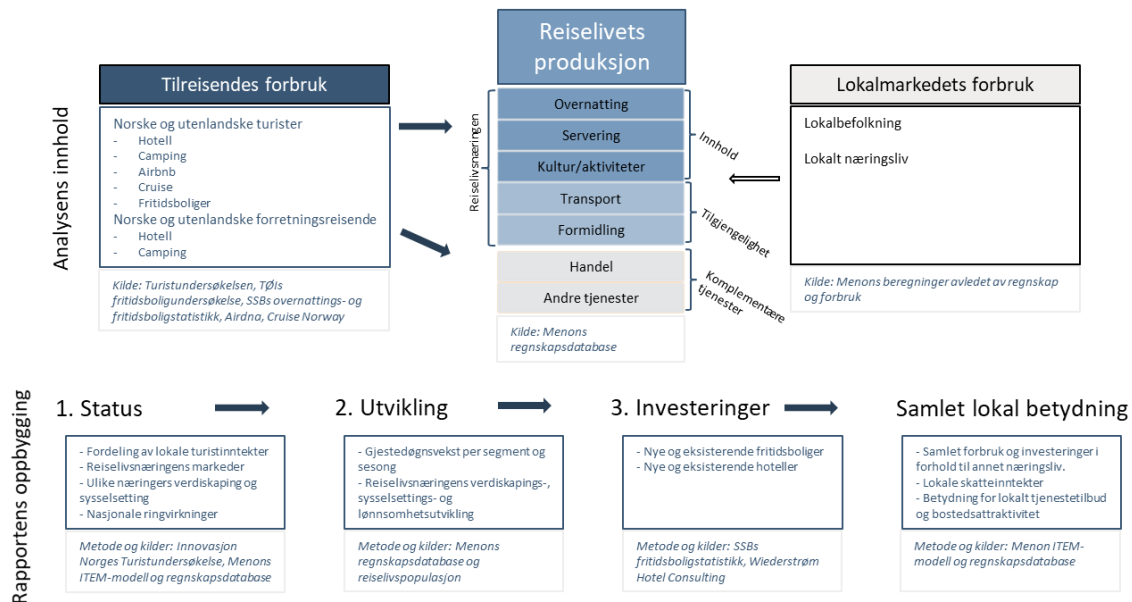

Foto: iStockphoto

Rapportens innhold og oppbygging

Rapporten er en av ni caserapporter Menon gjennomfører på vegne av NHO Reiseliv 2019. Formålet med rapportene er å kartlegge og analysere tilreisendes forbruk, lokalmarkedets betydning og reiselivets produksjon. Vi sammenstiller en rekke kilder og metoder for å gi en best mulig oversikt over reiselivets betydning for lokal verdiskaping og sysselsetting i Bergen.

Vi opererer med fire segmenter av norske og utenlandske turister og feriereisende, vi kartlegger verdiskaping i innholdsbransjene, transport og formidling samt andre næringer og underleverandører, og vi viser utviklingen i både turismen og næringslivet over tid.

Metoder og kilder

Menon har utviklet en **økonomisk beregningsmodell for reiseliv** for å kunne estimere ringvirkninger av det **lokale forbruket til de tilreisende**. Modellen henter informasjon fra overnattingsstatistikk, Innovasjon Norges Turistundersøkelse, Menons regnskapsdatabase (Regnskapsregistrene i Brønnøysund), samt nasjonalregnskapstall og næringskryssløp fra SSB.

Vi legger beregningene av antall gjestedøgn etter overnattingsform og segment til grunn for beregningene av økonomiske effekter. Deretter benyttes informasjon om gjennomsnittlig døgnforbruk fra Turistundersøkelsen. Vi omregner totalt forbruk (omsetning) i ulike vare- og tjenestekategorier til verdiskapings- og sysselsettingstall ved hjelp av **Menons regnskapsdatabase**. Databasen er blitt utviklet gjennom flere år og inneholder regnskapsinformasjon for alle foretak i Norge med plikt til å levere regnskap til Brønnøysundregistrene. Herfra trekker vi ut informasjon om samtlige reiselivsbedrifter i Norge, basert på de ulike bransjene som til sammen utgjør **reiselivsnæringen** (overnatting, servering, transport, formidling og opplevelser).

I denne rapporten viser vi også **utviklingen i reiselivsnæringen**. Her bruker vi regnskapstall fra de lokale bedriftene i reiselivsnæringen.

Vi får ulike tall ut fra de ulike datakildene og metodene vi bruker. Vi beregner blant annet verdiskaping både avledet av de **tilreisendes beregnede forbruk** og i de **rapporteringspliktige reiselivsbedriftene**.

En stor fordel med regnskapsdatabasen er at den inneholder avdelingsdata. Avdelingsdata inkluderer bedrifter som har avdelinger registrert lokalt, men hvor hovedkontoret er plassert andre steder. Ved å benytte avdelingsdata synliggjøres verdiskapingen og sysselsettingen som finner sted lokalt, uavhengig av hvor foretaket har valgt å lokalisere hovedkontoret. I tillegg fordeles sysselsetting og verdiskaping på fylker og regioner på en mer korrekt måte. Informasjonen strekker seg tilbake til 2004.

Status for reiselivet på Sørlandskysten

Sørlandskysten er et yndet feriested for nordmenn, men gjenstår fortsatt å bli «oppdaget» av utlendinger

Denne rapporten analyser virkningene av reiselivet på Sørlandskysten som i denne sammenheng inkluderer følgende 8 kommunene; Risør, Tvedestrand, Arendal, Grimstad, Lillesand, Kristiansand, Søgne og Mandal. Alle kommunene ligger nær kysten i Aust-Agder eller Vest-Agder. Det bor til sammen rundt 210 000 mennesker langs Sørlandskysten, men den tiltrekker seg hele 2,6 millioner gjestedøgn i løpet av et år. Mange av disse er andre nordmenn som har feriebolig i en av kommunene og en god del er besøkende til dyreparken i Kristiansand.

De fleste forbinder Sørlandskysten med sol, sommer og uteaktiviteter. Hele veien fra Risør til Mandal finnes idylliske små tettsteder og byer som inviterer tilreisende til å oppleve det beste av norske strender, skjærgårder, små øyer og vakker kystnatur. Her finner vi også den marine nasjonalparken Raet.

I tillegg til å kunne by på en rekke aktiviteter og opplevelsesbasert reiseliv i tilknytning til kysten finnes det et stor kulturtilbud som spenner fra en rekke museum til flere populære musikkfestivaler. Sørlandet er også blitt omtalt som barnas landsdel. En viktig årsak til dette er den svært populære dyreparken i Kristiansand som i mange år har vært en av Norges mest besøkte attraksjoner og reisemål for barnefamilier.

Hovefestivalen på Tromøya. Foto: Visit Norway.

Særpreg, muligheter og utfordringer for reiselivet på Sørlandskysten

Særpreg

- Kombinasjonen av idylliske småbyer og større byer tett på sjøen med utallig små øyer og fjorder gjør Sørlandskysten til en populær sommerdestinasjonen for mange nordmenn.
- Stor variasjon i aktivitetstilbudet og attraksjoner – Festivaler, nasjonalpark, friluftaktiviteter og øvrig kulturtilbud.

Muligheter

- Stor internasjonal oppmerksomhet i forbindelse med åpningen av restauranten Under.
- Det gir en unik mulighet for å styrke markedsføringen av Sørlandskysten internasjonalt for å tiltrekke seg flere utenlandske besøkende.
- Det er korte avstander mellom byene i regionen som burde gjøre det mulig å utvikle et godt samarbeid på tvers av kommunene.

Utfordringer

- Reiselivsnæringen er svært avhengig av norske turister i fellesferien og nordmenn som har hytter og fritidsboliger langs Sørlandskysten. Det gir to hovedutfordringer:
 - 1) Øke andelen utenlandske tilreisende gjennom året.
 - 2) Øke attraktiviteten til destinasjonen utenfor sommersesongen.
- Hvorvidt den lave andelen utenlandske besøkende skyldes manglende kjennskap til Sørlandskysten, at det er vanskelig eller for dyrt å reise dit eller om Sørlandskysten rett og slett ikke er attraktiv nok i konkurranse med andre destinasjoner bør undersøkes nærmere.

Reiselivsnæringen på Sørlandet bidro til en verdiskaping på 2,7 milliarder kroner i 2017

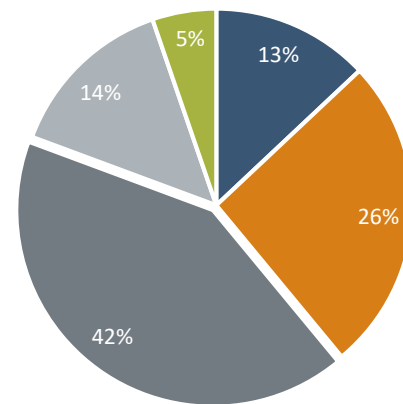
Reiselivsnæringen på Sørlandet stod for en samlet verdiskaping på litt over 2,7 milliarder kroner i 2017.

Verdiskaping = Lønnskostnader + EBITDA (det vil si driftsresultat før avskrivninger, finanskostnader og skatt). Verdiskaping er inntektene bedriftene sitter igjen med etter kjøp av varer og tjenester. Verdiskaping er godt egnet som mål på en nærings bidrag til den nasjonale økonomien, blant annet fordi man unngår dobbelttelling av bedrifters omsetning når de kjøper varer og tjenester av hverandre.

Blant næringens fem bransjer er det transport som står for den klart største verdiskapingen på Sørlandet. Transportbransjens verdiskaping beløper seg til 1,1 milliarder kroner og utgjør litt over 40 prosent av næringens samlede verdiskaping.

Color Line, LL Setesdal Bilruiter, NSB og Avinor er de største aktørene målt ved verdiskaping, i transportbransjen.

Reiselivets verdiskaping på Sørlandet i 2017 fordelt på fem bransjer. Kilde: Menons regnskapsdatabase.

■ Overnatting ■ Servering ■ Transport ■ Opplevelser ■ Formidling

Mer enn 70 prosent av verdiskapingen finner sted i Kristiansand

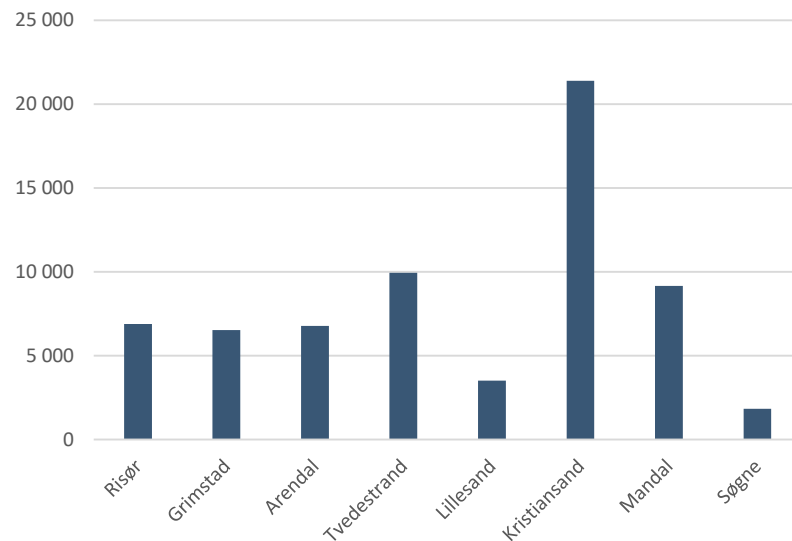
Det er svært store forskjeller mellom de 8 kommunene som inngår i analysen.

Ikke overraskende står Kristiansand for den største andelen av reiselivets samlede verdiskaping på Sørlandskysten. Vi finner at hele 72 prosent av verdiskaping relateres til foretak registrert i Kristiansand kommune. Det tilsvarer 2 milliarder kroner i verdiskaping i 2017.

De fire klart minste kommunene målt etter verdiskapning i 2017 er Søgne, Lillesand, Risør og Tvedestrand med henholdsvis 21, 39, 47 og 60 millioner kroner. Mandal og Grimstad ligger en del over disse med henholdsvis 143 og 151 millioner kroner. Arendal som den nest største kommunen målt etter verdiskaping hadde i 2017 en verdiskapning på litt over 300 millioner kroner. Det tilsvarer om lag 11 prosent av samlet verdiskaping på Sørlandskysten.

Målt som verdiskaping per innbygger blir forskjellene betydelig mindre. Kristiansand kommer fortsatt best ut med en verdiskaping per innbygger på 21 400 kroner, etterfulgt av Tvedestrand og Mandal med henholdsvis 10 000 og 9 000 kroner per innbygger.

Verdiskaping per innbygger fra reiselivsnæringen i hver enkelt kommune. Tusen kroner. Kilde: Menons regnskapsdatabase.

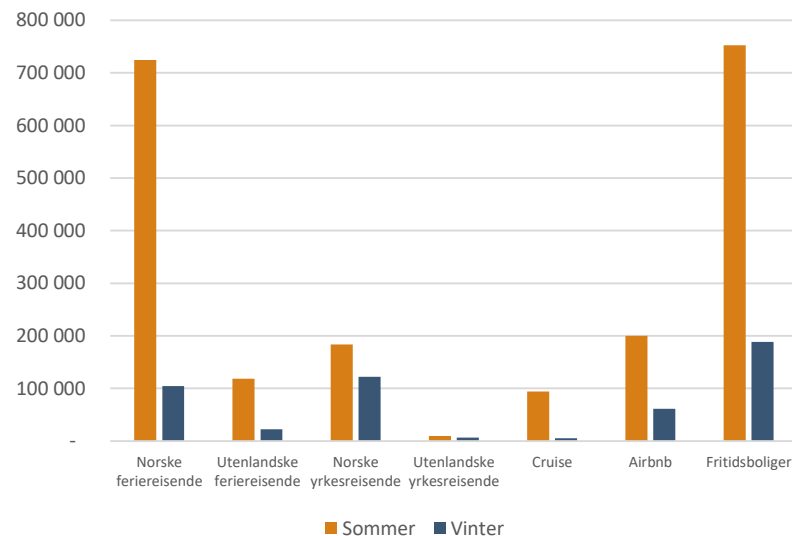
2,6 millioner gjestedøgn fra tilreisende til Sørlandskysten

Vi har sammenstilt kommersielle gjestedøgn på hotell og camping, med data fra Airbnb, dagsbesøkende cruisepassasjerer og beregnede antall overnattinger på hytter i regionen. Til sammen finner vi at dette i 2018 utgjør 2,6 millioner gjestedøgn.

Vi har beregnet at de nesten 12 800 fritidsbygningene langs Sørlandskysten bidrar til 940 000 gjestedøgn, mens det var 1,3 millioner gjestedøgn på kommersielle overnattingssteder inkludert camping. Videre var det 100 000 dagsbesøkende cruisepassasjerer og Airbnb stod i 2018 for 260 000 gjestedøgn.

Det er særlig to forhold som skiller seg ut i figuren til høyre. Det ene er den store sesongskjevheten mellom sommer og vinter. Målt i antall gjestedøgn er sommersesongen, med 2 millioner gjestedøgn, fire ganger så stor som vintersesongen. Det andre er hvor få utenlandske tilreisende som faktisk besøker Sørlandskysten i løpet av et år. Tilreisende fra andre land står for 12 prosent av de kommersielle gjestedøgnene på Sørlandet, mot 30 prosent nasjonalt.

Antall gjestedøgn per segment og sesong 2018. Cruise er dagsbesøkende med overnatting på skip. Kilde: Menon, Airdna, Cruise Norway og Statistikknett.

*Sommersesongen defineres som mai-oktober og vintersesongen som november-april

Få utenlandske besøkende – Og flere velger overnatting gjennom Airbnb enn kommersielle overnattinger

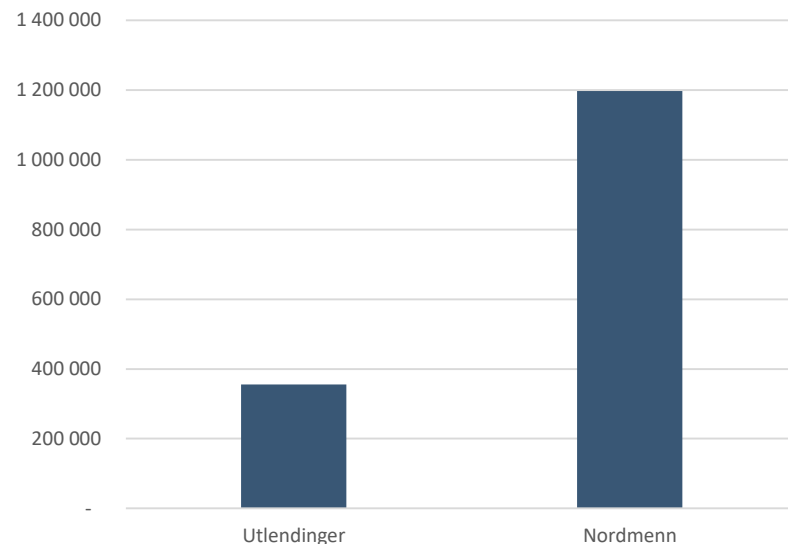
Dersom vi bare ser på gjestedøgn på hotell, camping og gjennom Airbnb var det i 2018 til sammen litt over 1,5 millioner gjestedøgn totalt. Dette fordeles på nesten 1,3 millioner gjestedøgn på hotell og camping og 260 000 gjestedøgn formidlet gjennom Airbnb.

Som vi har vist utgjør nordmenn den klart største gruppen tilreisende og de står for 77 prosent av samlede gjestedøgn. Utenlandske turister stod for de øvrige 23 prosentene, tilsvarende 350 000 gjestedøgn. Av disse var det kun 150 000 gjestedøgn som var på hotell eller camping, mens 200 000 var gjennom Airbnb.

Vi har ikke undersøkt nasjonaliteten til de utenlandske tilreisende som benytter seg av Airbnb, blant de som bor på hotell og camping kommer klart flest fra Tyskland, Danmark, Nederland, Sverige og Polen. Tilreisende fra disse landene utgjorde mer enn 70 prosent av utenlandske tilreisende på hotell og camping i 2018.

De utenlandske turistene på Sørlandet kommer dermed først og fremst fra nære markeder i Nord-Europa. Store vekstmarkeder som USA og Asia er relativt mindre på Sørlandet sammenlignet med Norge for øvrig.

Antall gjestedøgn i 2018 på hotell, camping og gjennom Airbnb. Kilde: Statistikknett og Airdna.

Reiselivet er svært konsentrert rundt sommersesongen og juli måned

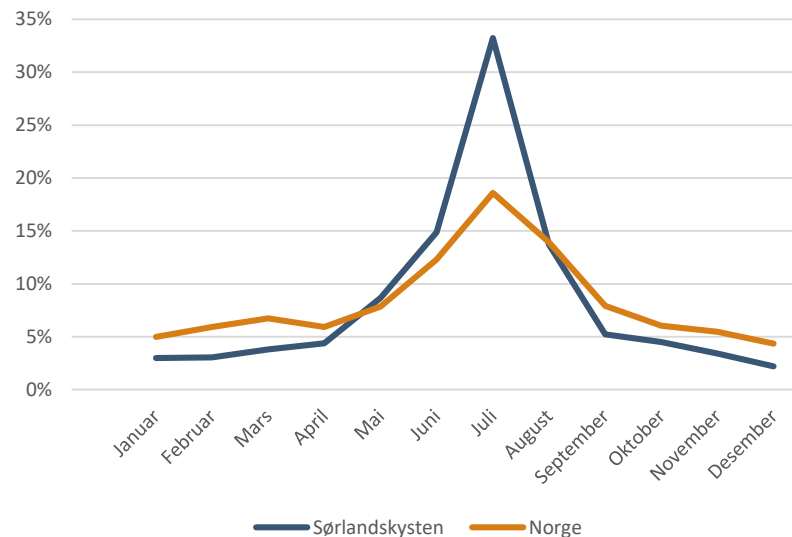
Reiselivsnæringen i Norge har utfordringer knyttet til sesongvariasjoner i turisttetterspørselen. Turisttetterspørselen i Norge er størst i sommermånedene juni, juli og august, med en topp i juli. Sørlandskysten skiller seg likevel ut med en vesentlig større andel av sesongen konsentrert rundt juli måned.

Som vi har vist var det til sammen litt over 1,5 millioner gjestedøgn totalt på hotell, camping og gjennom Airbnb i 2018. Over 80 prosent av disse gjestedøgnene finner sted i løpet av sommersesongen. Det er en klar topp i juli hvor det i denne måneden alene er hele 500 000 gjestedøgn. Det utgjør 32 prosent av alle gjestedøgn på hotell, camping og Airbnb i 2018.

Som vi har nevnt står utenlandske tilreisende for 12 prosent av de kommersielle gjestedøgnene. Inkluderer vi Airbnb øker andelen noe. I juli måned som er den klart viktigste måneden for reiselivsnæringen står utenlandske tilreisende for 18 prosent av gjestedøgnene inkludert Airbnb.

Reiselivsnæringen langs Sørlandskysten er dermed svært avhengig av nordmenn. Sammenlignet med andre destinasjoner er inntektene til reiselivsnæringen på Sørlandskysten mer utsatt for svingninger i valutakurser, værmeldinger for fellesferien og andre forhold som påvirker nordmenns valg av feriedestinasjon.

Antall gjestedøgn på hotell og camping i 2018 fordelt på måneder. Kilde: Statistikknett.

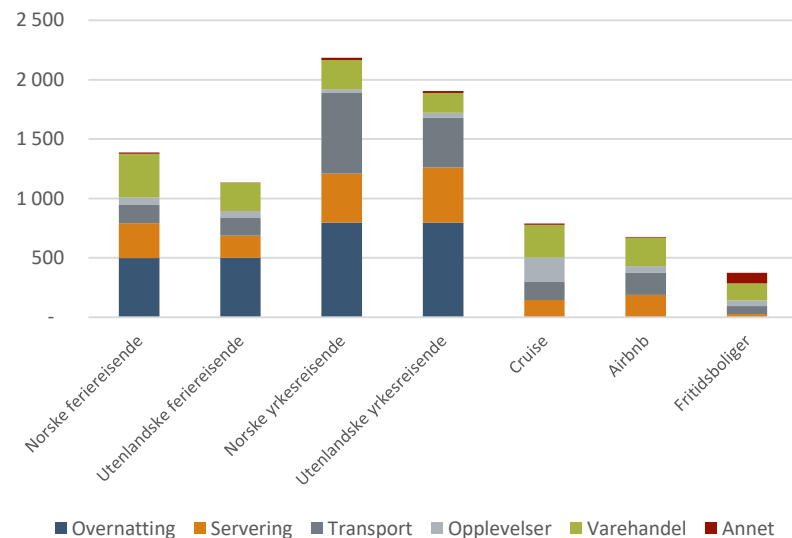
Yrkesreisende har høyest døgnforbruk, cruisepassasjerer og fritidsboligeiere har lavest

Innovasjon Norges Turistundersøkelse og hotellenes hotellpriser ligger til grunn for beregningene av forbruk i denne analysen. I Turistundersøkelsen intervjues et stort antall reisende på forskjellige destinasjoner om blant annet om hvor mye penger de har brukt på reisen.

Beregnet døgnforbruk for ulike segmenter vises i figuren til høyre. Vi ser at yrkesreisende bruker mest, og at nordmenn bruker noe mer enn utlendinger. Norske yrkesreisende bruker ca. 2200 kroner per døgn. Eiere av fritidsboliger har det laveste forbruket, med i underkant av 400 kroner per døgn. Det skyldes i hovedsak at de ikke bruker penger på overnatting, men de beregnes også å legge igjen mindre penger enn andre på de fleste forbrukskategorier unntatt opplevelser og varehandel.

Det er usikkerhet forbundet med tallene. Tallene er basert på selvrapportert forbruk, en mulig feilkilde i seg selv, og man kan ikke være helt sikker på å ha intervjuet et representativt utvalg. Intervjuene ble i stor grad foretatt ved kommersielle overnattingssteder, og treffer trolig best for hotellgjester.

Gjennomsnittlig døgnforbruk fordelt på forbrukskategorier. Kilde: Innovasjon Norges Turistundersøkelsen 2013-2016 og TØI 2008, bearbeidet av Menon

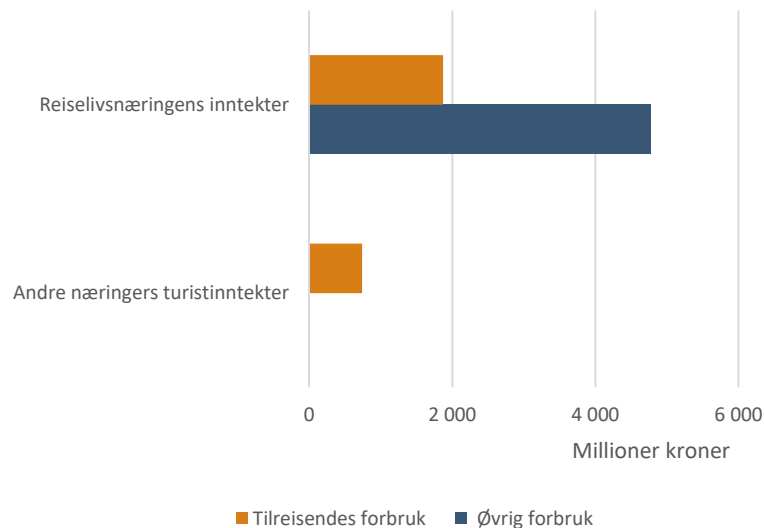
Tilreisende la igjen 2,6 milliarder kroner på Sørlandskysten i 2018

Reiselivet er en viktig næring på Sørlandskysten, og regionen tiltrekker seg svært mange turister hvert år. Vi beregner at tilreisende til Sørlandskysten i 2018 la igjen omtrent 2,6 milliarder kroner, det utgjør 1000 kr i gjennomsnitt per gjestedøgn. Nærmere 1,9 milliarder kroner tilfaller reiselivsnæringen, og 740 millioner kroner tilfaller handelsnæringen og andre tjenester.

Innbyggerne langs Sørlandskysten nyter godt av reiselivsnæringens tilbud og vi finner at inntektene fra tilreisende sitt forbruk tilsvarer 12 400 kroner i inntekter per innbygger i de aktuelle kommunene.

Vi beregner samtidig at 72 prosent av omsetningen i reiselivsnæringen på Sørlandskysten er det andre enn de tilreisende som står for. Dette er altså den delen av omsetningen i reiselivsnæringen som blir igjen etter at vi har trukket fra det beregnede forbruket til de tilreisende. Det vil i stor grad være lokalbefolkningen, personer på dags- og arbeidsreiser og personer som besøker venner og kjente som står for dette forbruket.

Beregnet forbruk fra tilreisende og andre, i reiselivsnæringen og andre næringer.
Omsetning i millioner kroner.

Reiselivsnæringen har større inntekter fra feriereisende enn fra yrkesreisende

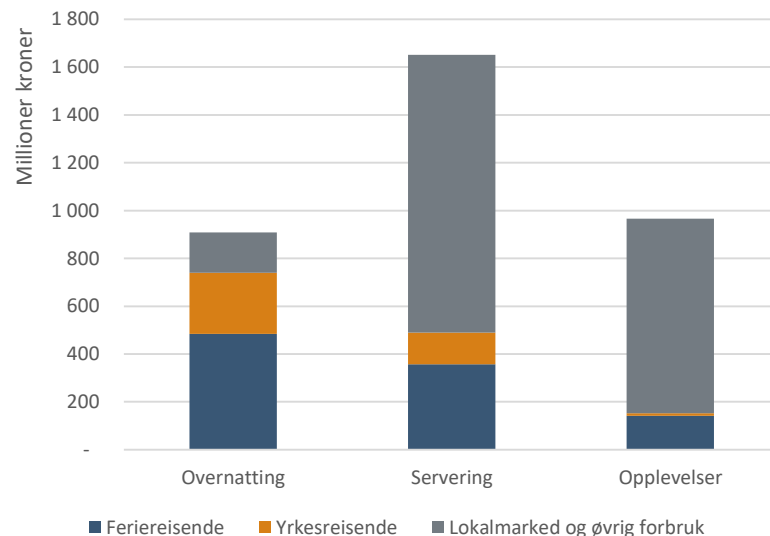
Vi beregner at tilreisende legger igjen nesten 1,4 milliarder kroner i forbruk innen overnatting, servering og opplevelser (innholdsbransjene). Feriereisende står for 28 prosent av innholdsbransjenes inntekter, yrkesreisende står for 11 prosent, mens lokalmarked og øvrig forbruk utgjør de resterende 61 prosentene.

Vi beregner at de tilreisende står for en mindre andel av omsetningen i opplevelsesbransjen. 150 millioner kroner utgjør 16 prosent av total omsetning i denne bransjen. En forklaring til dette er at mye av omsetningen i denne bransjen, som i stor grad er kulturscener m.m., antas å komme fra lokalbefolkning og andre som ikke overnatter.

Vi ser også at lokalt og øvrig forbruk er svært viktig for serveringsbransjen på Sørlandskysten. Hele 70 prosent av omsetningen til denne bransjen relateres til slike inntekter. En del av det øvrige forbruket kommer fra et betydelig antall feriereisende med fritidsbåt.

Estimatene er gjort ved å beregne tilreisende sitt forbruk ut fra gjestestatistikk og forbruksundersøkelser på hvor mye tilreisende bruker på overnatting, servering og opplevelser sett opp mot total omsetning i de rapporteringspliktige foretakene i Menons regnskapsdatabase.

Beregnet omsetning fra tilreisende i 2018 sammenliknet med total omsetning i reiselivets innholdsbransjer i 2017. Millioner kroner. Kilder: SSB, Innovasjon Norge Turistundersøkelsen, Menons regnskapsdatabase.

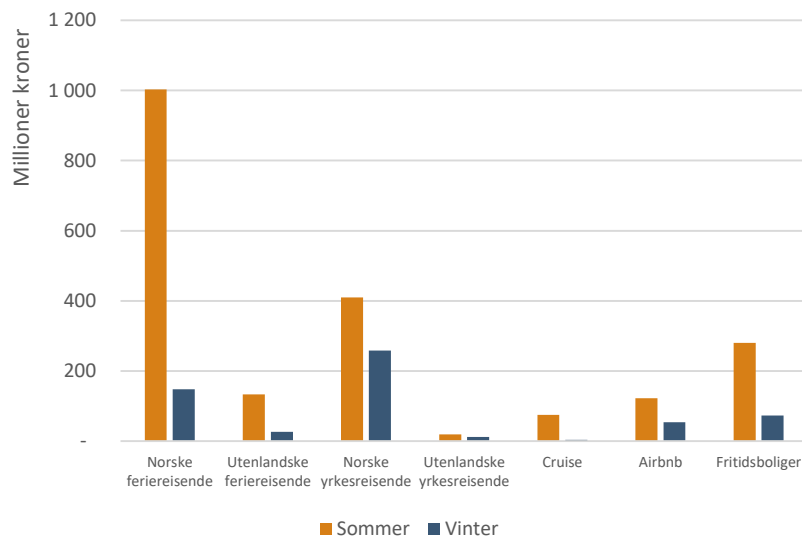
Sommersesongen utgjør nesten 80 prosent av reiselivsinntekter, og nordmenn står for 85 prosent av omsetningen

Sørlandskysten er et populært feriested for mange nordmenn noe som reflekteres i overnattings- og forbrukstallene. Vi finner at nordmenn alene står for 85 prosent av det samlede forbruket fra de tilreisende. Norske feriereisende la alene igjen over 1,1 milliarder kroner i 2018, dette tilsvarer 44 prosent av beregnet forbruk.

Det er mange fritidsboliger og tilsvarende mange gjestedøgn på disse, men når det gjelder forbruk så finner vi at denne gruppen tilreisende har et relativt mindre forbruk. Forbruket blant tilreisende på fritidsbolig er kun 13 prosent av beregnet omsetning fra tilreisende, mens de representerer 36 prosent av alle gjestedøgn. Utover dette kommer også feriereisende med fritidsbåt som ikke er inkludert i vårt tallmateriale.

Nesten 80 prosent av beregnet omsetning fra tilreisende finner sted i løpet av sommersesongen. Store sesongsvingninger kan gi næringen utfordringer med å tilby helårsarbeidsplasser og slik tilegne og utvikle nødvendig kompetanse.

Beregnet omsetning fra tilreisende i 2018 fordelt på sesong, marked og formål. Sommersesongen definerer vi som mai-oktober, og vintersesongen som november-april.

De største inntektene fra tilreisende er innen overnatting og varehandel

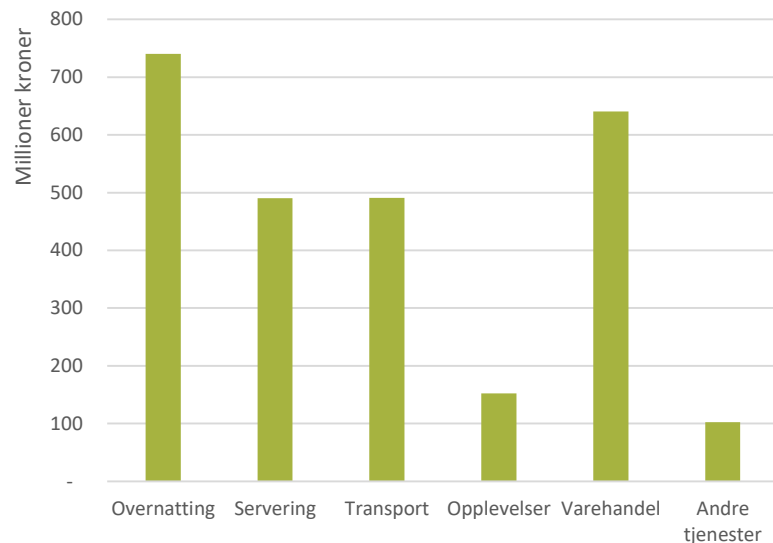
Av et beregnet forbruk fra tilreisende på totalt 2,6 milliarder kroner i 2018, beregner vi at det ble brukt 740 millioner kroner på overnatting. For hotellgjester er overnattingsforbruket beregnet ut fra hotellenes losjiinntekter.

Vi finner et forbruk innen varehandelen på 640 millioner kroner blant de tilreisende, og det er mer enn fire ganger som beløpet brukt på opplevelser. Det at de tilreisende bruker mye mer på varehandel og shopping enn på opplevelser, er noe vi kjenner igjen også fra andre norske byer.

Tilreisende står, med 150 millioner kroner i beregnet forbruk, for 16 prosent av omsetningen innen opplevelsesbransjen på Sørlandskysten. Vi beregner at tilreisende brukte 490 millioner kroner på servering i regionen i 2018.

De tilreisende beregnes også å bruke 490 millioner kroner på transport. Dette kan virke høyt, men det inkluderer nok i noen grad transport til Sørlandet (fly, tog, bil), ikke bare transport under oppholdet.

Beregnet total omsetning fra de tilreisende per forbrukskategori i 2018. Millioner kroner.

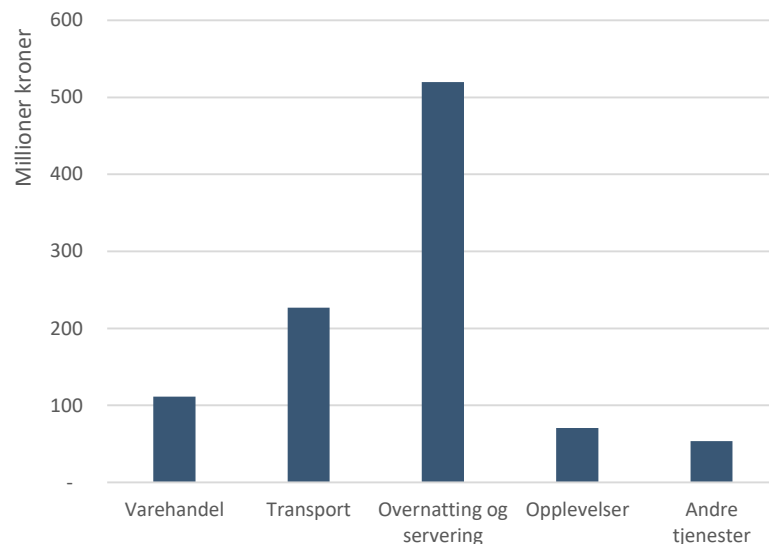
Tilreisendes forbruk i 2018 la grunnlag for verdiskaping på nesten 1 milliard kroner i det reiselivsrettede næringslivet på Sørlandskysten

Vi beregner at tilreisende sitt forbruk i 2018 la grunnlag for en verdiskaping på nesten 1 milliard kroner i det reiselivsrettede næringslivet på Sørlandskysten. Dette tilsvarer 2 prosent av total verdiskaping fra næringslivet på Sørlandskysten.

Verdiskaping er definert som bedriftenes lønnskostnader og driftsresultatet før skatt, avgifter, nedskrivninger og avskrivninger. Verdiskaping er omsetningen som «blir igjen» i bedriftene etter vare- og tjenestekjøp for å avlønne innsatsfaktorene arbeidskraft og kapital. Vi har regnet om det samlede reiselivsrelaterte forbruket (omsetning) til verdiskaping ut fra lokale forholdstall mellom omsetning og verdiskaping per bransje.

Verdiskaping fra tilreisende sitt forbruk fordeler seg som forventet først og fremst mellom bransjene i reiselivsnæringen hvor overnattings- og serveringsbransjene står for 520 millioner kroner, mens det er en verdiskaping på 298 millioner innen transport og opplevelser. Handelsnæringen har en verdiskaping på 111 millioner kroner knyttet til tilreisende sitt forbruk. Selv om varehandelen beregnes å få betydelig større inntekter fra tilreisende enn opplevelser, er verdiskapingen lavere, noe som skyldes at en større andel av inntektene går til leverandører i verdikjeden.

Verdiskaping avledet av de tilreisende sitt beregnede forbruk i 2018. Millioner kroner.

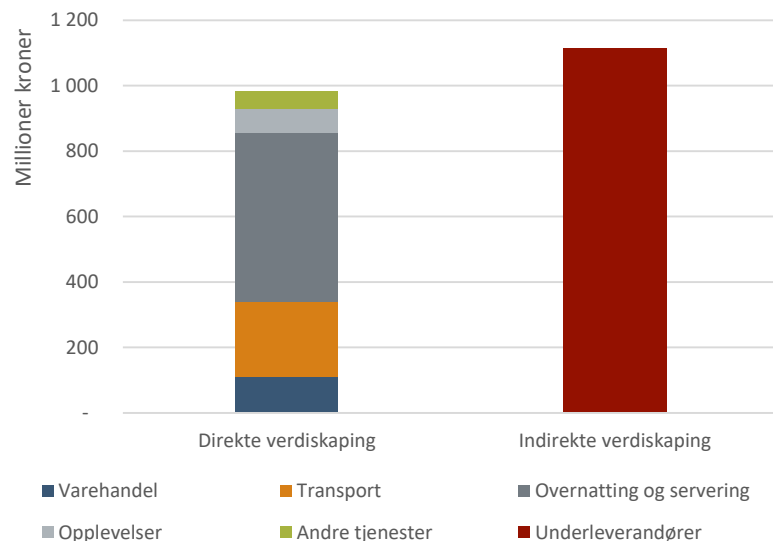
Betydelige ringvirkninger i form av verdiskaping hos underleverandører innenlands

Verdiskapingen hos norske underleverandører er noe høyere enn den direkte verdiskapingen fra forbruket til de tilreisende. Den indirekte verdiskapingen er beregnet ut i fra lokal reiselivsnærings vare- og tjenestekjøp i Norge, og tilfaller således ikke bare lokalt næringsliv.

Indirekte verdiskaping er produksjonen til underleverandører gjennom hele verdikjeden, og direkte og indirekte verdiskaping summerer seg til reiselivets omsetning minus import til Norge for hele verdikjeden samlet.

Eiendom og forretningsmessig tjenesteyting er eksempler på viktige underleverandørnæringer til reiselivet.

Verdiskaping avledet av de tilreisende sitt beregnede forbruk i 2018, samt beregnede ringvirkninger hos innenlandske underleverandører. Millioner kroner.

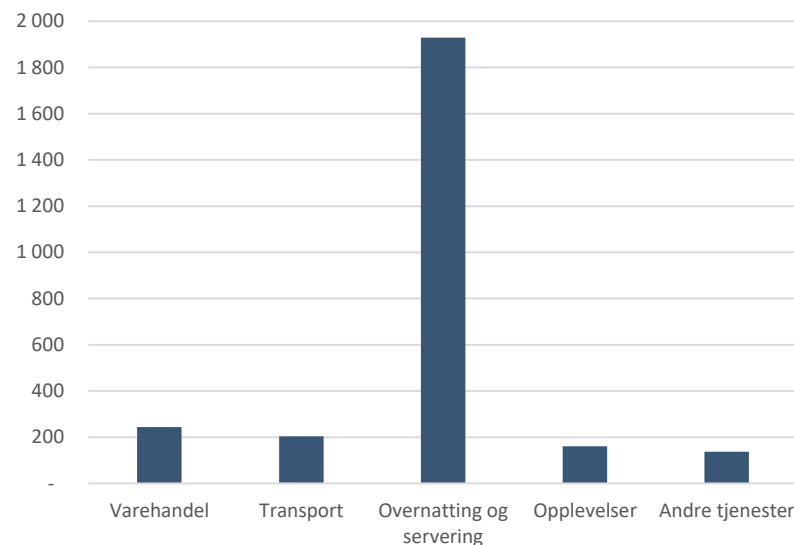
Tilreisende sitt forbruk danner grunnlag for nesten 2700 reiselivsrelaterte arbeidsplasser

Vi beregner at tilreisende sitt forbruk i 2018 la grunnlag for nesten 2700 arbeidsplasser i det reiselivsrettede næringslivet langs Sørlandskysten. Reiselivet er viktig for sysselsettingen på Sørlandskysten og andre distriktsdestinasjoner. Av arbeidsplassene beregner vi at det store flertallet er innen overnatting og servering og transport.

Overnatting og servering er arbeidsintensive bransjer. Mye av etterspørselen innen overnatting og servering er på kveldstid, helger eller i ferier, og en stor andel av arbeidsinnsatsen gjøres av deltids- og sesongarbeidere.

Lønns- og produktivitetsnivået er følgelig lavt sammenlignet med næringslivet ellers. Omsetning innen overnatting og servering gir mange lokale arbeidsplasser, og skaper arbeidsmuligheter for ungdommer, utlendinger og lavutdannet arbeidskraft som kan ha vanskeligheter med å få seg arbeid ellers. Ikke all arbeidsinnsats utføres av personer som bor fast i de aktuelle kommunene.

Sysselsetting avledet av tilreisende sitt beregnede forbruk i 2018.

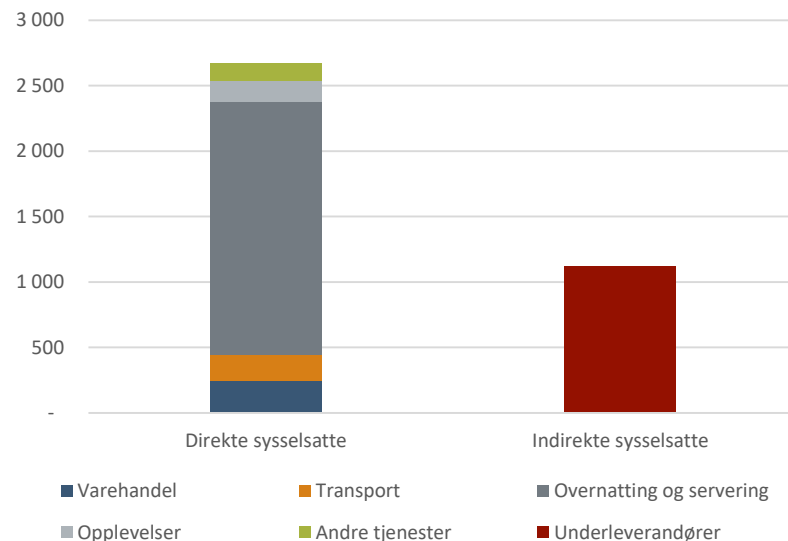

Tilreisende sitt forbruk legger grunnlag for mer enn 1100 arbeidsplasser hos underleverandører i verdikjeden

Vare- og tjenestekjøpene avledet av tilreisende sitt forbruk på Sørlandskysten tilsvarer mer enn 1100 arbeidsplasser hos underleverandører i verdikjeden innenlands.

Det reiselivsrelaterte forbruket legger grunnlag for flere arbeidsplasser i bedriftene som selger direkte til tilreisende enn hos underleverandørbedriftene. Dette skyldes at reiselivsbedriftene er mer arbeidsintensive enn underleverandørene; det skapes flere arbeidsplasser per omsetningskrone innen overnatting og servering enn hos for eksempel eiendomsselskap eller andre vare- og tjenesteleverandører. Mange av de indirekte sysselsatte i den nasjonale verdikjeden jobber og bor i andre deler av landet.

Sysselsetting avledet av tilreisende sitt beregnede forbruk i 2018, samt beregnede ringvirkninger hos innenlandske underleverandører.

A person dressed as a pirate stands next to a rope ladder. The pirate has a black wig with a skull emblem, a mustache, and a black coat with gold trim. The ladder is made of wooden planks and ropes. The background is a textured wall.

Utviklingen i reiselivet på Sørlandskysten

Reiselivsnæringens samlede verdiskaping har doblet seg siden 2004

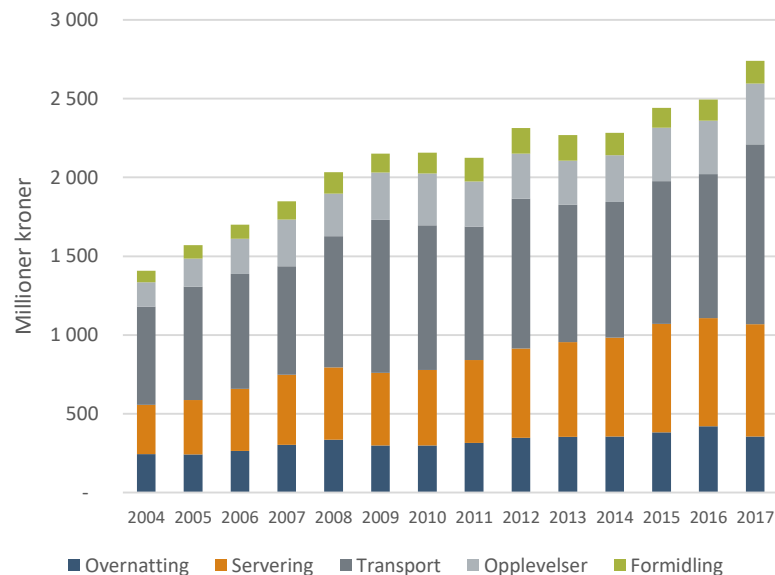
Verdiskapingen i reiselivsbedriftene på Sørlandet var i overkant av 2,7 milliarder kroner i 2017. Det tilsvarer 13 000 kroner per innbygger i de 8 kommunene. Det er noe lavere enn det nasjonale gjennomsnittet på ca. 13 700 kroner per innbygger.

Samlet verdiskaping økte mye særlig i perioden 2004 til 2009, med årlige vekstrater på mellom 6 og 12 prosent. I årene etter har det vært mer variasjon, mens det 2017 var et sterkt år med en vekst på 10 prosent fra året før.

Veksten har variert mellom bransjene, fra 45 prosent innen overnatting til 150 prosent innen opplevelser. Servering, formidling og transport har vokst mellom 83 prosent og 129 prosent. Veksten innen overnatting ville trolig vært nærmere 85 prosent om det ikke hadde vært for at det største hotellet Radisson Blu Caledonien var stengt for renovering i deler av 2017 og 2018.

De to klart største bidragsyterne er Color Line og Kristiansand Dyrepark, men også foretak som Radisson Hotels Norway og restaurantkonsernet Mat & Utliv bidrar med mye til verdiskapingen i 2017.

Utvikling i total verdiskaping per reiselivsbransje. Millioner kroner. Kilde: Menons regnskapsdatabase.

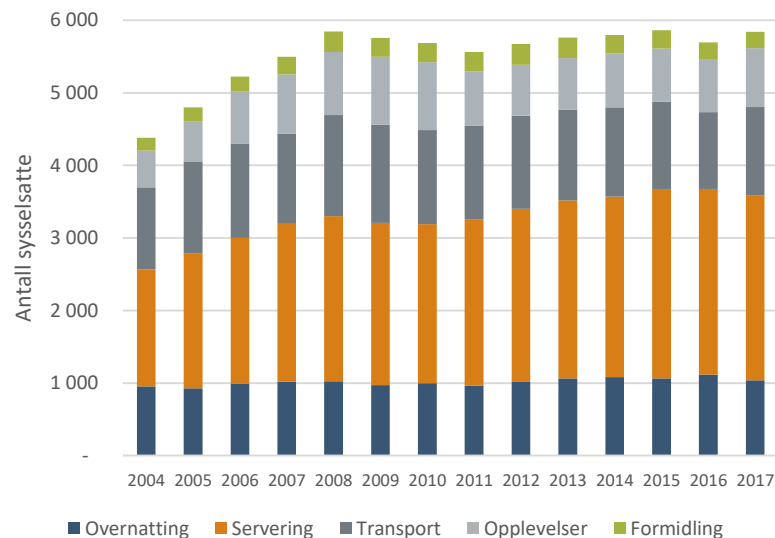
Antall sysselsatte i reiselivsnæringen har vært stabil fra 2008 til i dag

Det har vært en vekst på over 30 prosent i antall sysselsatte samlet fra 2004 til 2017. Det meste av veksten fant sted i perioden frem til 2008, siden har det vært relativt stabilt. Serveringsbransjen har flest sysselsatte, og det har vært tilfellet hvert år siden 2004. Det var om lag 2550 ansatte i serveringsbransjen på Sørlandskysten i 2017.

Den største veksten er det opplevelsesbransjen som har hatt hvor antall sysselsatte har økt med 61 prosent. Tett fulgt av serveringsbransjen med en vekst på nesten 60 prosent. Transport, overnatting og formidling har i samme periode vokst mellom 8 og 28 prosent i antall sysselsatte.

Utviklingen i antall sysselsatte i reiselivsbransjene følger i stor grad mønsteret i utviklingen i verdiskapingen. For alle bransjer har verdiskapingen økt mer enn antall sysselsatte siden 2004. Det kan skyldes prisvekst, produktivitetsvekst eller, mest trolig, en kombinasjon av disse. Antall ansatte er beregnet ut fra antall årsverk og forholdet mellom ansatte og årsverk per bransje. Antall årsverk er beregnet ut fra bedriftenes innrapporterte lønnskostnader, og gjennomsnittlig årslønn for heltidsansatte per bransje fra SSB. Det er en del usikkerhet knyttet til tallene, men metoden sikrer konsistens over tid.

Utvikling i antall sysselsatte per reiselivsbransje på Sørlandskysten fra 2004 til 2017. Kilde: Menon regnskapsdatabase og SSB.

Lønnsomheten er på nivå med reiselivsnæringen nasjonalt

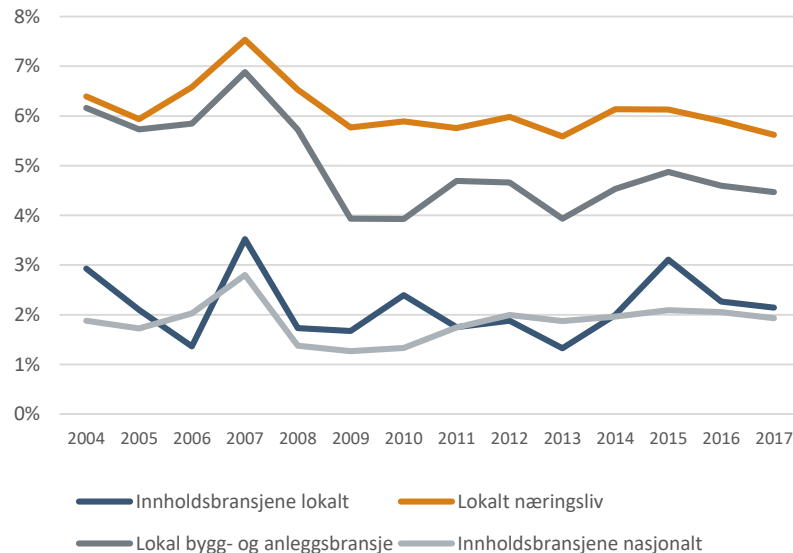
Driftsmarginene, målt ved medianbedriften, til innholdsbransjen på Sørlandskysten har fulgt den samme utviklingen som innholdsbransjen nasjonalt. Utviklingen for innholdsbransjene lokalt har vært betydelig svakere enn for øvrig næringsliv på Sørlandskysten.

En driftsmargin på rundt 2 prosent for medianbedriften tyder på at det også vil være mange reiselivsbedrifter på Sørlandet som ikke tjener penger eller taper penger i dagens marked.

Med innholdsbransjene mener vi de tre reiselivsbransjene overnatting, servering og opplevelser. Lokalt næringsliv er privat næringsliv unntatt olje og finans.

Mange hotell, både kjedehotell og selvstendige, har leieutgifter som varierer med omsetning, slik at økte inntekter gir stabile resultater i driftsselskap, mens eiendomsselskapet opplever økte inntekter. Slik sett er nok status og utvikling i lønnsomhet undervurdert for overnattingsbransjen sammenlignet med resten av næringslivet.

Lønnsomhet: Driftsmargin – median. Kilde: Menons regnskapsdatabase.

Sterk vekst i antall cruisepassasjerer, men fortsatt langt igjen til byer som Bergen, Ålesund og Oslo

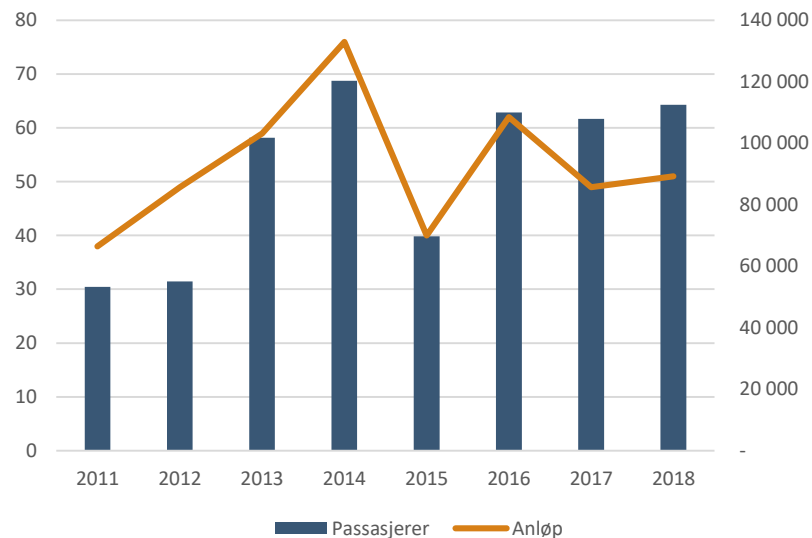
Antall cruisepassasjerer som besøker Kristiansand havn har mer enn doblet seg fra 2011 til 2018. 2014 står som et foreløpig toppår med til sammen 120 000 passasjerer fordelt over 76 anløp.

Som figuren viser er det store variasjoner fra år til år. I 2013 var det kun 10 flere anløp enn i 2012, mens antall passasjerer var dobbelt så høyt. Videre er det en kraftig reduksjon i antall anløp og besøkende fra 2014 til 2015, før det tar seg opp igjen året etter. Antall cruisepassasjerer har vært relativt stabilt siden 2016, til tross for at antall anløp varierer fortsatt noe fra år til år.

Selv om det har vært en god vekst i denne perioden er det fortsatt et godt stykke igjen før Kristiansand blir en like populær cruisedestinasjon som byene på Vestlandet.

Det burde være muligheter for å øke antall cruisepassasjerer dersom en ønsker det. I 2018 var det nærmere 190 000 cruisepassasjerer som besøkte Oslo, noe som tyder på at det er en del cruiseskip som i dag passerer Kristiansand og inn Oslofjorden uten å stoppe.

Utvikling i antall cruiseanløp og cruisepassasjerer årlig til Kristiansand havn, 2011 – 2018. Kilde: Kristiansand havn.

Dyreparken i Kristiansand har i mange år vært regionens fremste flaggskip...

Dyreparken i Kristiansand er Norges største fornøyelsespark og har vært en av de aller største attraksjonene i Kristiansand og Sørlandskysten i mange år. Parken hadde sin offisielle åpning så langt tilbake som sommeren 1966 og den har holdt helårsåpen siden 1970/1971.

Konsernet som eier parken og tilhørende selskaper hadde en samlet omsetning i 2017 på 430 millioner kroner og bidro med om lag 230 millioner kroner i verdiskaping. Dyreparken sysselsetter i dag over 200 ansatte og har om lag 1 million besøkende hvert år.

Dyreparken kan lokke med 140 ulike dyrearter fra alle verdensdelene og flere kjente temaområder som Kardemomme by, Hakkebakkeskogen og Kaptein Sabeltanns verden. I tillegg er det et stort badeland og en stor aktivitetspark i tilknytning til dyreparken.

Dyreparken i Kristiansand. Foto: Visit Norway.

... men det er en restaurant som sørger for internasjonal oppmerksomhet

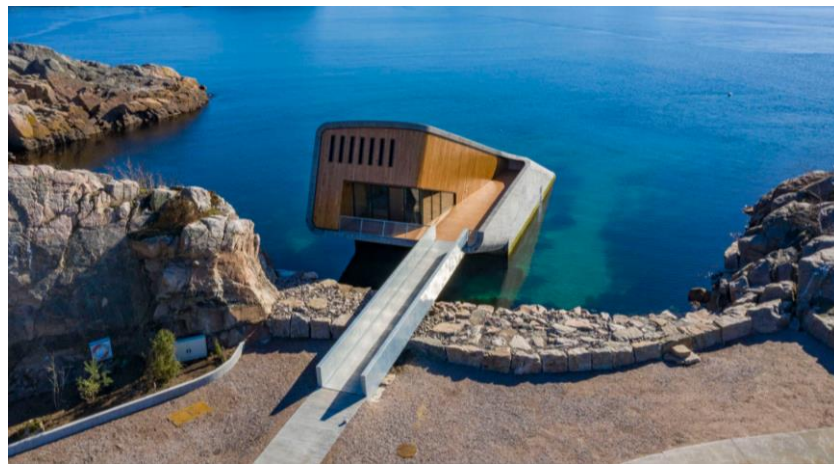
Restauranten Under er Europas første, og verdens største, undersjøiske restaurant. Siden prosjektet ble kjent, og etter åpningen av restauranten i mars i år har den fått enormt med internasjonal oppmerksomhet. Så langt har nærmere 800 redaksjoner omtalt restauranten.

Interessen og pågangen blant besøkende og matinteresserte er tilsvarende høy og restauranten er i dag fullbooket i lang tid. Det rapporteres om at over 7000 fra hele verden har forhåndsbestilt bord.

Eierne og de ansatte har høye ambisjoner og legger ikke skjul på at de sikter mot Michelin stjerner. En kveld på Under byr på et 18-retters måltid med utstrakt bruk av lokale råvarer og ingredienser.

Byggingen av restauranten har kostet i størrelsesordenen 70 millioner kroner. Med sitt unike design, som har blitt skapt i samarbeid med arkitektkontoret Snøhetta, har restauranten og bygning i seg selv allerede rukket å bli en stor turistattraksjon på Sørlandet og den vil skape positive ringvirkninger for hele regionen.

Restaurant Under i Sprangereid ved Lindesnes.* Foto: Tor Erik Schrøder/NTB scanpix.

* Restauranten ligger i Lindesnes kommune og dermed ikke en del av de 8 kommunene som inngår i de øvrige analysene i rapporten. Vi ønsker likevel å trekke frem Under som et svært godt eksempel på innovasjon og nyskaping innen reiselivsnæringen.

Investeringer i hotell og fritidsboliger

Store variasjoner i kapasitetsutnyttelse på hotellene gjennom året

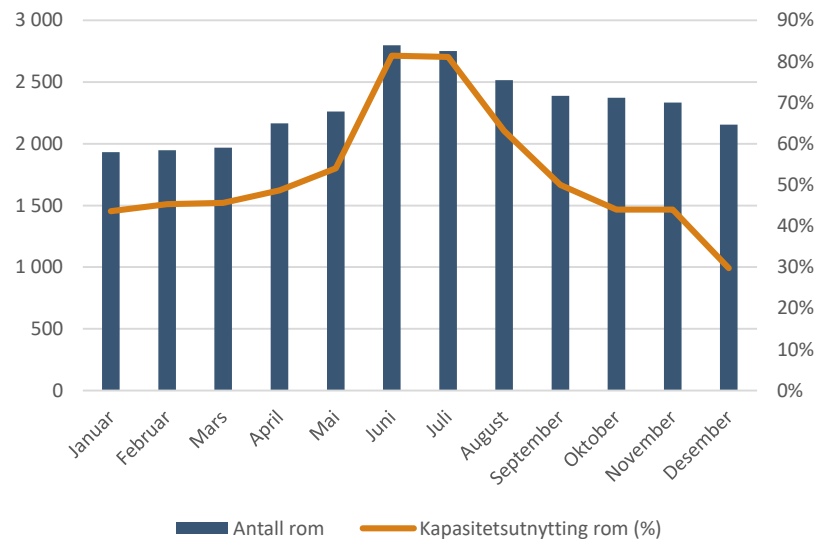
Det er ikke offentlige tilgjengelige statistikk på hotelløkonomi og – losji for hver enkelt kommune i denne analysen. Vi har derfor bestilt data fra Statistisk sentralbyrå på et aggregert nivå for de 8 kommunene som inngår her.

Datagrunnlaget viser at det trolig er en del hoteller som holder stengt i vintersesongen. Antallet hotell øker fra 25 i januar til 30 i juli og august før det synker til 26 i desember.

Det er ikke mulig å si noe ut fra disse tallene alene hvilke hoteller dette er, eller om det er store eller små hoteller. Derimot ser vi at antall rom tilgjengelig øker fra litt over 1900 i januar til 2800 i juli. Det er en kapasitetsøkning på nesten 50 prosent og det virker som flere av aktørene tilpasser driften og tilbudet for å møte svingninger i etterspørselen mellom sesongene.

Kapasitetsutnyttelsen varierer samtidig stort gjennom året med en topp i juni og juli på om lag 80 prosent, mens den faller til 30 prosent i desember.

Kapasitetsutnyttning på rom i prosent. Hoteller på Sørlandskysten 2018. Kilde: SSB.

Sørlandskysten har trolig landets høyeste hotellpriser i juli måned

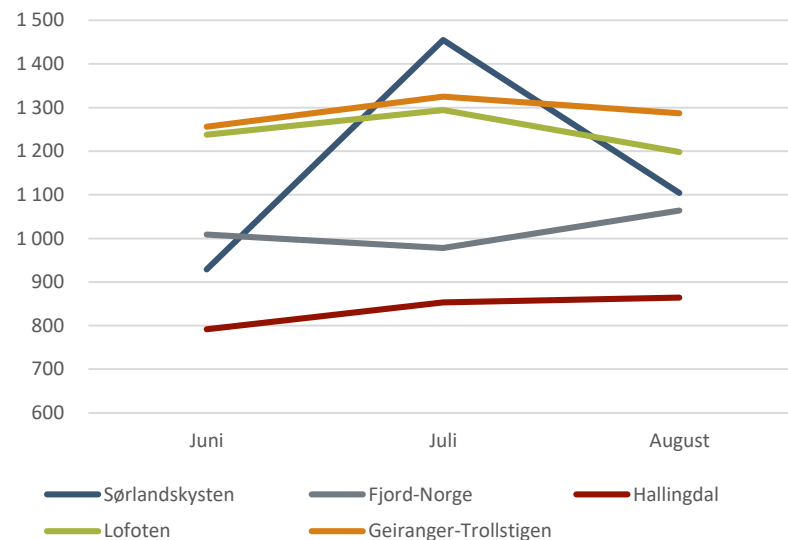
Juli er den måneden i løpet av året med klart flest gjestedøgn på Sørlandskysten. Likevel er ikke beleggsprosenten på hotellene som vi har sett mer enn 80 prosent i juli. Det kan skyldes flere forhold. Ett av disse kan være at hotellene har blant landets høyeste priser. Gjennomsnittsprisen per solgte rom på Sørlandskysten økte med hele 56 prosent fra juni til juli måned i 2018, fra 928 kroner per rom til 1455 kroner per rom. Deretter falt prisen igjen med 25 prosent i august til 1105 kroner per rom.

Sammenlignet med andre populære reiselivsdestinasjoner er prisen i juli blant de høyeste i landet og de store svingningene i pris fra måned til måned er også uvanlig.

En mulig forklaring til det høye prisnivået kan være den lave andelen utenlandske turister. Denne gruppen besøkende, og særlig de som kommer som del av en gruppe- eller rundreise, bestiller gjerne lang tid i forveien og hotellene er ofte villige til å akseptere en lavere pris. Det gir en garanti for en viss minimumsinntekt uavhengig av hvordan sesongen ellers går.

Fjord-Norge, Hallingdal og Lofoten har alle en andel utenlandske gjestedøgn på rundt 45 prosent, mens i Geiranger-Trollstigen er andelen så høy som 75 prosent. For Sørlandskysten, i disse tre månedene, er den derimot under 10 prosent og så lav som 6 prosent i juli.

Inntekt per solgte rom i juni, juli og august i 2018. Kilde: Statistikknett og SSB.

Flere hundre millioner kroner investert i hoteller de siste årene...

Med mer enn 20 hotell, store som små, og over 2000 hotellrom har Sørlandskysten god hotellkapasitet og som vist var ikke beleggsprosenten i 2018 høyere enn 80 prosent selv i juli måned.

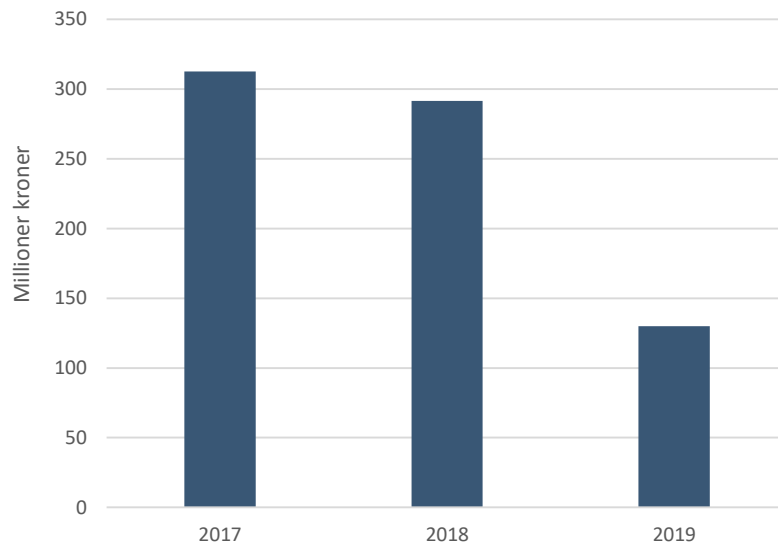
De fleste hotellene er naturligvis i Kristiansand som er den største byen og med flest besøkende. Kristiansand alene har en kapasitet på over 1500 hotellrom.

I 2018 åpnet det nye Thon Hotel Parken med 184 rom og Radisson Blu Caledonien gjenåpnet etter en omfattende renovering. I mai 2019 åpner Hotel Mandal med en kapasitet på 80 rom.

Vi har innhentet tall fra Widerstrøm Hotel Consulting som viser at det i perioden 2017 til 2019 har vært seks hoteller som til sammen har investert i overkant av 700 millioner kroner, enten som følge av renovering av eksisterende hotell eller i nybygg.

Oss bekjent er det per i dag ikke planlagt nye hoteller eller økt kapasitet ved eksisterende hoteller i årene som kommer.

Investeringer i nybygg eller renovering av eksisterende hoteller i perioden 2017-2019. Kilde: Widerstrøm Hotel Consulting.

...blant annet i en storstilt renovering av Radisson Blu Caledonien

Det nyrenoverte Radisson Blu Caledonien har store ambisjoner og en representant for hotellet har uttalt at de ønsker å tilby det beste hotellet og satse stort på serveringssteder. De ønsker å bli kristiansanderne foretrukne ute- og spisested.

Samtidig skal de ha det flotteste kurs- og konferansesenteret på Sørlandet og hotellet frir like mye til lokalbefolkningen, som tilreisende, med et variert og spennende kulturtilbud på Caledonien Hall. På toppen av hotellets høyblokk, med utsikt over hele Kristiansand, har de også funnet plass til byens største skybar.

Renoveringen er anslått til å ha kostet i størrelsesorden 250 til 300 millioner kroner og er med det en av de største investeringene innen overnattingsbransjen på Sørlandskysten de siste årene.

Radisson Blu Caledonien. Foto: www.bosvik.no.

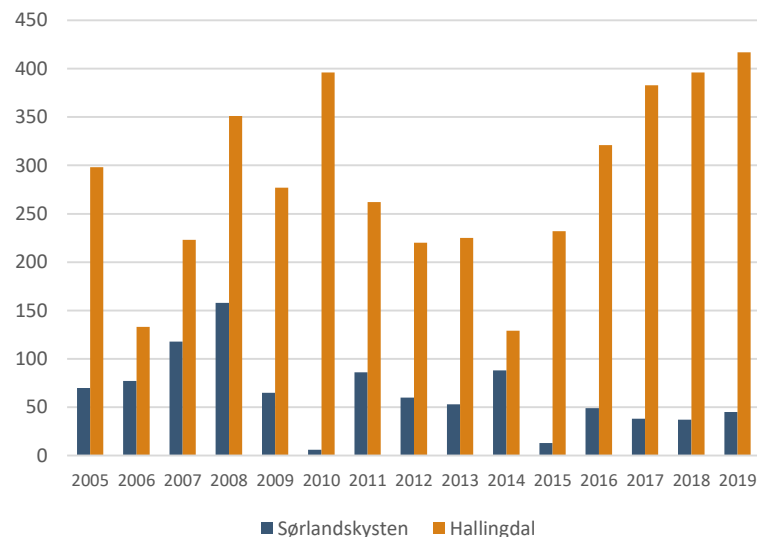
Attraktivt område for hytter og fritidsboliger, men det bygges få nye...

Det er om lag 12 800 fritidsbolig på Sørlandskysten og de ligger jevnt fordelt langs hele kysten. Det er mellom 1300 og 1900 fritidsboliger i hver av kommunene. Dette er trolig relativt gamle fritidsboliger og hytter da det i liten grad bygges nye. I 2019 ble det kun registrert 45 flere fritidsboliger enn året før og i perioden 2004 til 2019 har det kun vært en økning på 963 fritidsboliger, en økning på 8 prosent. Til sammenligning vokste antall fritidsboliger og hytter i Hallingdal med 30 prosent i samme periode.

Andre typiske hyttedestinasjoner, som f.eks. Hallingdal, opplever å få store positive økonomiske impulser som følge av bygging av nye hytter, men med så lav tilvekst av nye fritidsboliger på Sørlandskysten får de heller ikke de samme positive virkningene.

SSB har publisert tall for gjennomsnittsprisen for solgte fritidsboliger og her fremgår det at prisen for hytter på Sørlandet er høyest i landet på linje med Oslofjord-regionen, noe som tyder på at etterspørselen er høyere enn tilbudet. Samtidig er ikke prisen for hytter på Sørlandet vesentlig høyere enn f.eks. for hytter i Indre Østlandet hvor tilbudet er større. Det skiller kun 13 prosent. En mulig forklaring til det kan være at hyttene som selges på Indre Østlandet i større grad er nyere hytter med bedre standard. Forskjellen hadde trolig vært større om en kun sammenlignet fritidsboliger langs Sørlandskysten og ikke for hele Sørlandet som også inkluderer flere innlandskommuner. Betalingsvilligheten for beliggenheten langs Sørlandskysten er godt dokumentert gjennom en lang rekke salg og kjøp av hytter som er omtalt i norske medier de siste årene.

Antall nye registrerte fritidsboliger årlig i perioden 2005 – 2019. Kilde: SSB

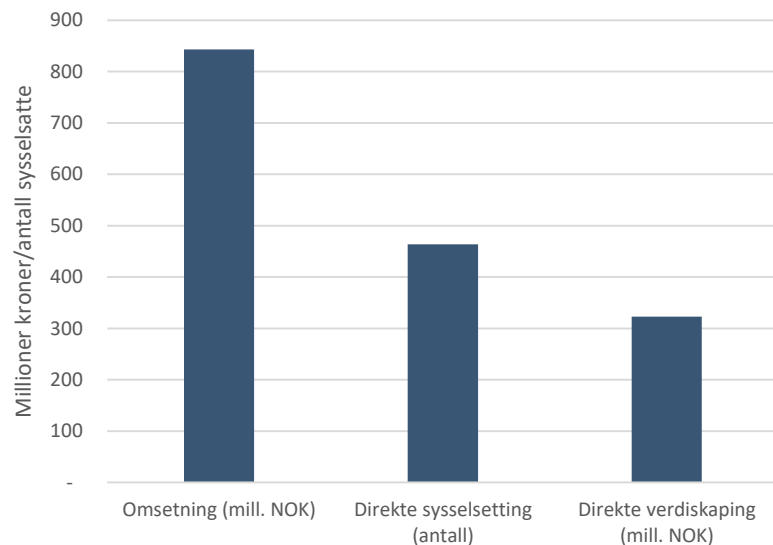
... det er likevel store økonomiske ringvirkninger fra eksisterende hytter og fritidsboliger

Vi har beregnet hvor stor omsetning som genereres som følge av hyttebygging, vedlikehold og oppgradering av hytter samt investeringer i vedlikehold og oppgradering av eksisterende hoteller og nye hoteller i 2018. Vi har lagt til grunn en omsetning på 850 millioner kroner på Sørlandskysten hvor investeringer i hotell utgjør 300 millioner kroner, mens investering i nye hytter og vedlikehold står for nærmere 550 millioner kroner.

Det tilsvarer over 450 arbeidsplasser, der hyttebygging og vedlikehold står for 70 prosent mens investeringer i hoteller for de resterende 30 prosent. Denne omsetningen tilsvarer mer enn 300 millioner kroner i direkte verdiskaping.

For å estimere omsetningen fra hyttebygging har vi lagt til grunn gjennomsnittlig areal per hytte og gjennomsnittlig antall igangsatte/fullførte fritidsbygninger i hver kommune. Videre har vi antatt en gjennomsnittlig byggekostnad på 25 000 kroner per kvm, samt 400 000 kroner for klargjøring av tomt. Gjennomsnittlig årlig kostnad for vedlikehold og oppgradering er satt til 40 000 kroner. Andelen lokale entreprenører som benyttes til bygging og klargjøring antas å være lik 70 prosent.

Direkte sysselsetting og verdiskaping av beregnet lokal omsetning fra hyttebygging inkludert oppgradering og vedlikehold i 2018. Kilde: SSB, TØI, Wiederstrøm Hotel Consulting og Menons regnskapsdatabase.

Reiselivets lokale betydning

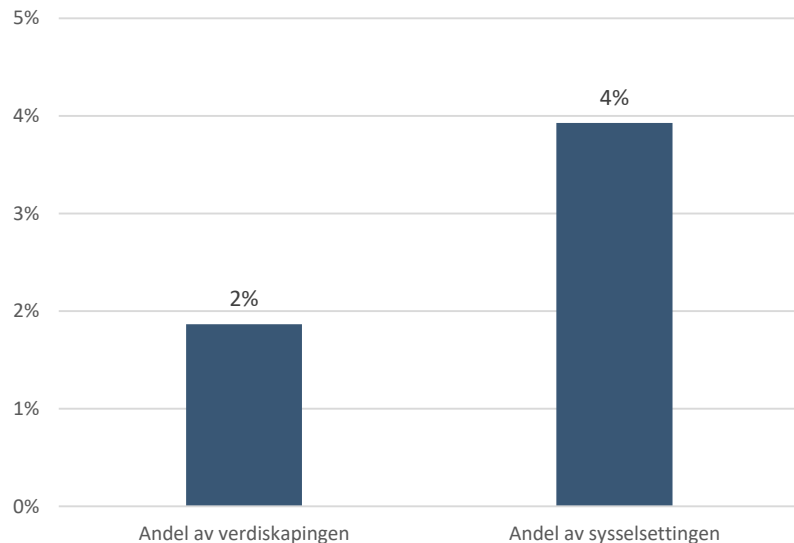
Tilreisende legger grunnlaget for 2 prosent av verdiskapingen og 4 prosent av sysselsettingen i næringslivet på Sørlandskysten

Vi beregner at tilreisende sitt forbruk legger grunnlag for 2 prosent av verdiskapingen og 4 prosent av sysselsettingen i næringslivet (uten olje og finans) på Sørlandskysten.

I tillegg til at 2 prosent av all verdiskaping på Sørlandskysten kan knyttes til forbruk og investeringer, vil reiselivsnæringen, handelsnæringen og bygg- og anleggsnæringen gjøre store innkjøp lokalt, noe som genererer inntekter innenfor blant annet eiendomsbransjen, forretningstjenester og varehandel.

I sum må en kunne si at reiselivet står for et viktig bidra til næringsliv og lokalbefolkning på Sørlandskysten.

Beregnet direkte verdiskaping og sysselsetting fra tilreisende sitt forbruk som andel av total verdiskaping og sysselsetting i næringslivet på Sørlandskysten.

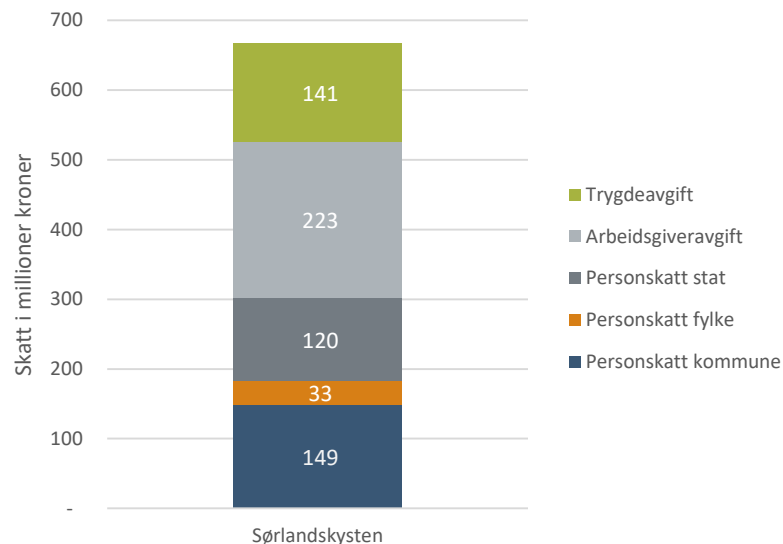
De reiselivsansatte genererer betydelige skatteinntekter til kommune, fylke og stat

Mens staten har inntekter fra en lang rekke inntektskilder, kommer kommunenes skatteinntekter i all hovedsak fra arbeidstakers inntekter. Figuren til høyre viser beregnede totale skatte- og avgiftsinntekter fra arbeidsinntekten til reiselivsansatte på Sørlandskysten i 2017, for både stat, fylke og kommune.

Vi ser at det offentlige samlet mottok om lag 670 millioner kroner i skatteinntekter fra arbeidsinntekten til de reiselivsansatte på Sørlandskysten i 2017. 149 millioner kroner tilfalt kommunene, og 33 millioner kroner tilfalt de to fylkene. Det resterende var statlige inntekter i form av personskatt, arbeidsgiveravgift og trygdeavgift.

Trygdeavgift og arbeidsgiveravgift beregnes av samlet skattbar inntekt, mens personskatt til kommune, fylke og stat beregnes av bruttoinntekt fratrasket et fradrag på om lag 120 000 kroner. Beregningene er foretatt ut fra lønnskostnader, beregnet antall årverk og gjennomsnittlig årslønn for heltidsansatte per reiselivsbransje.

Beregnete direkte skatte- og avgiftsinntekter fra reiselivsansattes arbeidsinntekt i 2017. Millioner kroner. Kilde: Menon og SSB. (Tallgrunnlaget er oppdatert i 2019 etter en revidering av reiselivspopulasjonen).

Er det mulig å øke attraktiviteten til Sørlandskysten om vinteren og hos utenlandske turister?

Sørlandskysten er en populær feriedestinasjon om sommeren og et attraktivt område for nordmenn som ønsker en fritidsbolig ved sjøen. Tilreisende som overnatter i egen fritidsbolig står for omtrent 40 prosent av alle gjestedøgn i løpet av året. Ikke overraskende er det en svært skjev sesongfordeling konsentrert rundt sommermånedene.

Andelen utenlandske turister på hotell og camping er så lav som 12 prosent, andelen øker til 23 prosent når vi inkluderer besøkende som benytter seg av Airbnb.

Reiselivsnæringen på Sørlandskysten er dermed i større grad enn andre destinasjoner utsatt for svingninger i forhold som påvirker nordmenns reisevaner. To hovedutfordringer som kan gi næringen flere ben å stå på og som vil bidra til vekst i næringen fremover er knyttet til å øke attraktiviteten til destinasjonen om vinteren og overfor utenlandske besøkende.

Med nyskapende og innovative konsepter som restauranten Under kommer det også internasjonal oppmerksomhet. Det er liten tvil om at denne restauranten vil ha en positiv markedsføringseffekt for hele regionen og dette bør en forsøke å bygge videre på.

Kristiansand sentrum. Foto: Sørlandet reiseblogg.

Ringvirkningsanalyse av reiselivet på Sørlandskysten

Foto: iStockphoto